

Євтушенко Єлизавета Христіанівна — дослідниця теріофауни Криворіжжя і прилеглих територій

Володимир Стригунов

Криворізький педагогічний університет, м. Кривий Ріг
e-mail: vl.strigunov@gmail.com, orcid 0000-0002-6004-1408

STRYHUNOV, V. Yevtushenko Elizaveta Khrystianivna, a researcher of mammals of Kryvyi Rih and adjacent territories. — Yevtushenko E. Kh. (21.11.1944) is a Ukrainian zoologist. She was born in Dnipropetrovsk Oblast. She graduated from Kryvyi Rih Pedagogical Institute (1963–1968) and was a doctoral student I. I. Schmalhausen Institute of Zoology of the National Academy of Sciences of Ukraine (1974–1978). She earned her PhD in 1986 and worked at the pedagogical institute (1970–2014). She started regular research on the fauna and ecology of mammals of technogenic landscapes of Kryvyi Rih Oblast and adjacent steppe territories. She has authored more than 80 scientific publications and methodological works.

Біографічні деталі

Народилася 21 листопада 1944 р. в м. Ашаффенбург (Німеччина). Після війни сім'я переїхала до України й оселилися в с. Веселе Нікопольського району Дніпропетровської обл. У 1961 р. закінчила середню школу. У 1963–1968 рр. навчалася на природничому факультеті Криворізького педінституту, де отримала кваліфікацію вчителя біології й хімії. Два роки (1968–1970) працювала вчителем біології у Веселівській середній школі. З 1970 р. — асистент кафедри зоології Криворізького педінституту. У 1986 р. захистила кандидатську дисертацію. На посаді ст. викладача з 1987 р., звання доцента з 1991 р., завідувач кафедри у 1996–2001 рр. У 2014 р. вийшла на пенсію.

Євтушенко Єлизавета Христіанівна — український зоолог, педагог, організатор теріологічних досліджень на Криворіжжі та прилеглих територіях степу України. Для написання цієї публікації використано матеріали особової справи науковця, що зберігаються в архіві педагогічного університету, а також спогади й матеріали самої пані Єлизавети.

Рис. 1. Єлизавета Христіанівна Євтушенко, 2008 р. Фото із сімейного архіву дослідниці.

Ключові добробки в галузі теріології

Дослідження ссавців Є. Х. Євтушенко розпочала 1974 р. після вступу до аспірантури Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ. У 1986 році дослідниця захищає кандидатську дисертацію зі спеціальності «зоологія» за темою «Формування комплексів наземних хребетних техногенних територій Кривбасу» (керівник — проф. І. Т. Сокур). Як результат з'явилися її публікації 1970–1980-х рр. з біології дрібних ссавців — комахоїдних та мишоподібних гризунів (зокрема: [Євтушенко 1984](#)), а також комплексів наземних хребетних техногенних ландшафтів Криворіжжя.

Упродовж дисертаційного дослідження Єлизавета Христіанівна зібрала велику колекцію черепів гризунів Криворіжжя (більше ніж 200 екз.), яку передала науковцям відділу популяційної екології ІЗАНУ.

Надалі коло її наукових інтересів розширюється до палеонтології місцевих видів ссавців. Цікавиться і пише нариси з історії кафедри зоології ([Євтушенко 2001](#)). У 1996–2001 рр. колектив кафедри спільно з колегами з Дніпропетровського університету (керівник проф. В. Л. Булахов) розробляв комплексну тему з вивчення стану біорізноманіття наземних і водних екосистем Дніпропетровщини. Такі результати увійшли до монографії щодо ссавців і птахів Дніпропетровщини (2006, 2008) та до Червоної книги області (2011). За підсумками цього періоду і наступних досліджень підготовлено декілька теріологічних праць, серед яких — «Мала білозубка на Криворіжжі» ([Євтушенко 1997](#)), «Екологія лісової миші на Криворіжжі» ([Євтушенко 2000](#)), видові нариси для розділу «Ссавці» в «Енциклопедії Криворіжжя» ([Євтушенко 2004–2005](#)); довідник «Ссавці Криворіжжя» ([Євтушенко 2007](#)).

Член Теріологічного товариства України від часу його створення (1982). У 2001 р. силами кафедри, керованої Є. Х. Євтушенко, проведено Першу Всеукраїнську зоологічну конференцію, за матеріалами якої опубліковано збірник праць «Зоологічні дослідження в Україні на межі тисячоліть». На цій конференції була вагома частка й теріологів.

Автор біля 80 наукових праць з питань зоології, екології та охорони ссавців, екологічної освіти і, в т. ч. 30 нарисів, присвячених ссавцям в «Енциклопедії Криворіжжя» (2004, 2005). У монографії «Тваринний світ Криворіжжя» (у друці) — автор розділу «Ссавці».

Рис. 2. Є. Х. Євтушенко (ліворуч) на відвалах кар'єру Південного ГЗК Кривого Рогу, фауну яких вона вивчала, 1975 р. Фото із сімейного архіву дослідниці.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Левову частку своєї роботи Є. Х. Євтушенко присвячує педагогіці. Всі роки роботи в педінституті вона читала лекції та проводила лабораторні заняття у бакалаврів і магістрів з різних дисциплін — зоології хребетних, методики навчання біології, основ теоретичної біології. Регулярно виїздила на польові практики з зоології хребетних (Гурівський ліс, Асканія-Нова, Крим) і з методики навчання біології (Республіканська станція юннатів в Києві).

Період керівництва кафедрою (1996–2001 рр.) прийшовся на важкі часи — в країні була економічна криза, йшло скорочення штатів, коштів не вистачало на базові потреби. Але, попри все, була здійснена велика робота зі створення навчально-методичного комплексу, організації наукових досліджень, і у 1998 р. кафедра зоології акредитована за 4 рівнем.

Серед відзнак — Золота медаль по закінченню школи, грамота МОН, нагрудний знак «Відмінник освіти», ювілейні медалі як дитині війни.

Література

- Євтушенко, Е. Х. 1984. Формирование комплексов наземных позвоночных техногенного ландшафта Кривбасса. *Вестник зоологии*, № 3: 65–68.
- Євтушенко, Е. Х. 1997. Мала білозубка на Криворіжжі. *Охорона довкілля: екологічні, освітні, медичні аспекти. Частина 1.* (Матеріали Всеукраїнської конференції 11–12 грудня 1997). Кривий Ріг, 80–83.
- Євтушенко Е. Х. 2000. Екологія лісової миші на Криворіжжі. *Матеріали II Міжнародної наукової конференції, Частина II.* (Кривий Ріг, 20–21 грудня 2000). Кривий Ріг, 71–75.
- Євтушенко, Є. Х. 2001. До історії вивчення теріофауни Криворіжжя в XX столітті. *Зоологічні дослідження в Україні на межі тисячоліть.* Матеріали Всеукраїнської зоологічної конференції. І.В.І., Кривий Ріг, 7–9.
- Євтушенко Є. Х. 2004–2005. Повидові нариси до теми «Ссавці». *В кн.: Бухтіяров, В. П. (упор.). Енциклопедія Криворіжжя: в 2 томах.* [Автори: Бухтіяров В. П., Н. М. Артеменко, Г. Я. Большаков, et al.]. Кривий Ріг, ЯВВА. Том 1 (2004): 1–704; Том 2 (2005): 1–812.
- Євтушенко, Є. Х. 2007. Ссавці (Mammalia) Криворіжжя. КДПУ, Кривий Ріг, 1–54.

СТРИГУНОВ, В. Євтушенко Єлизавета Христіанівна — дослідниця теріофауни техногенних ландшафтів Криворіжжя і прилеглих територій. — Єлизавета Христіанівна Євтушенко (1944 р.н.) — український теріолог. Народилася в м. Ашаффенбург (Німеччина). Навчалася в Криворізькому педагогічному інституті (1963–1968) та в аспірантурі Інституту зоології НАНУ, Київ (1974–1978). Працювала в Криворізькому педагогічному інституті (1970–2014). Кандидат біологічних наук (1986), доцент (1991). Розгорнула регулярні дослідження фауни та екології ссавців техногенних ландшафтів Криворіжжя та прилеглих територій степової зони. Автор понад 80 наукових публікацій та методичних видань.